UŞAQLIĞI ŞEİRLƏRDƏ YAŞAYAN ŞAİR

Fidan Abdurəhmanova
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

XX yüz ilin modern şairləri "Kimse duymadan ölmeliyim \\ "İntihar" yazan, erkən ölümü ilə ömrünə və yaradıcılığına son qoyan 36 yaşlı Orhan Vəli, "Kapımı çalıp durma ölüm,\\ Açmam; \\Ben ölecek adam değilim" - ölümdən uzaqlaşa bilməyən 46 yaşlı Cahit Sıtkı, "Sevişen yaramaz çocuklar gibi" bir gün ağlayan, bir gün gülən 41 yaşında gözlərini yuman Sabahattin Ali artıq əsrin əvvəllərindən varlıqları ilə öz axınını başlamışdırlar.

Şeirlərinin metafazik başlanğıcını Əbdülhak Hamiddən (1852), daha sonra Necip Fazıl Kısakürek (1904) və Ahmet Kutsinin (1901) poeziyasında özünü göstərən bu üslubu - Erdem Bayazıt (1939), Cemal Süreya (1931), Bahattin Karakoç (1930), Abdurrahim Karakoç (1932), Sezai Karakoç (1933) və Cahid Zarifoğlu (1940) davam etdirdi. Xüsusilə ötən əsrin ortalarında dünya müharibələrinin bitdiyi dönəmlərdə uşaqların böyüməsində, onların duyğu və düşüncələrinin toparlanmağında ədəbiyyatın - şeirin böyük rolu vardır. Bu şairlər arxa cəbhədə, çətinliklərlə üz-üzə böyüyən uşaqlardır. Bəlkə də bu səbəbdən coxunun "Çocuqluğum" adlı şeiri vardır:

Peygamberin günümüzde küçük sahabileri biz çocuklardık,
Bediri, Hayberi, Mekkeyi özlerdik, sabaha kadar uyumazdık.

(Sezai Karakoç)

Caddeler komada, ağaçlar sarhoş
Kaybettim, gören yok çocukluğumu.

(Abdurrahim Karakoç)

Aşığın avuç açıp doldurduğu sularla
Ki ölenler vardı sularla küçüklüğümün oralarda
Elim yarım ve bilgisiz uzanarak
Her şeyim çocukluğum.

(Cahid Zarifoğlu)

Modern Türk şeirində müstəsna ifadə tərzi ilə seçilən şair Cahit Zarifoğlu uşaqların sevinc və kədərlərinin üfüqündəki qayğıları həssaslıqla poeziyaya gətirir.

Soyadı kimi zərif dünyası olan ("bir incelik gösterin \\ incinmesin yüregim") Cahid Zarifoğlunun həyatının uşaqlıq dönəmləri onun qaranlıq kabusu idi. Atasının onları atıb getməsini, yenidən ailə qurmasını öz günahı kimi yaşayan şair , iyul ayının ilk günü 1940-cı ildə Ankarada doğulmuşdur.

Özündən bir yaş böyük qardaşı Saitə "Baba Sait" deməsi bir ataya ehtiyac duyaraq yaşamasından xəbər verirdi. "Ağacsız, gölgeliksiz bir yer var, benimle birlikde büyüyen..." (Kemal Özer, "Bir yer var", Harika dergisi, 25 ağustos, 1951). Uşaqlıqda dərin yalnızlıqlara qapılması insanlarla bərabər kitablardan da özünü uzaq tutması səbəbindən məktəb yoldaşlarından 3 il sonra məzun ola bilmişdi. Ən qəribəsi isə gələcəyin böyük şairi Cahid Zarifoğlunun məhz ədəbiyyat dərslərindən sinifdə qalması idi. Sonralar özü şeir, ədəbiyyat yaratdı: əvvəl təkliyi, sonra isə yaşamağı öyrətdi misralarında...

Hər gecə yatmazdan əvvəl uşaqlar üçün nağıllar yazardı. Yazacağı nağılları hər gün uşaqlarına da danışardı. Bir gün qızından danışdığı nağılın sonunun necə bitməsini soruşdu. Uşaqlar heyrətə gələrək: "bizim istəyimizləmi bitəcək? Biz də elə bilirdik həqiqi nağıllardı, atamız özündən uydururmuş" - deyə təəccüblənirlər.

Gənc atanın uydurmaları hər gecə mayalı xəmir kimi aşıb daşırdı. Bəlkə də bu onun uşaqlıqda eşitmək istədiyi nağıllar idi... Uşaqlığını keçirməyən böyüklər gecələri uşaq olurmuş. Hamı yatandan sonra gecənin yalnızlığında öz şirin nağıllarına qovuşa bilirlərmiş... Valideynlərinin səhvi, xüsusilə atasının uşaqlığına vurduğu yaranı sağaltmaq üçün hər gecə bir hekayə yazıb bitirmək istəsə də əksinə bu yaranı daha da dərinləşdirirdi: "Ne korkunç bir iklimdi çocukluğum \\ Uyku yansın Yürek mecburlansın" (İşarət Çocukları).

Uşaqlıqdan ən böyük arzusu pilot olan şair uçuş dərslərinə getsə də, uça bilmədi. Səhhətindəki problemlər təyyarəçi olmağa mane oldu. Göyün sonsuz asimanının möcüzəli qatlarında itmək arzusu şairdə pilot olmaq, uçmaq həvəsini yaratmışdı. Lakin, dövrünün böyük şairi Nəcib Fazil "yeddi gözəl adam"dan biri Cahidi tanıdıqdan sonra "uçmak için illa pilot olması şart değil" demişdi və gənc şairə yaşayaraq uçmağı öyrətdi. Çünki Cahid Zarifoğlunun əbədi məkanı idi sonsuzluq... Ürkək və məsum uşaqların üzlərində minlərcə iqlim görən şair "Haziran gibiydi çocuklar \\ yakmayan sıcaklıklarıyla" bu təmiz həyatda nə böyük günah etdik, böyüdük, deyir "Kalsam" şeirində:

Kalsam,
Sığdıramam
Bu deli maviyi ihanet kokan soluğuna
Metropollerin.

Yaxud, bütün həyatı boyu mavilik axtarışında olacaq, "Mavi gök orda mı" şeirindəki kimi:

Çok geçmeyecek aradan
Şöyle diyeceğim:
Bulutlar açmadı
Mavi gök orda mı...

Camal Sürəyanın "Şarkısı beyaz" (Mülkiyyə, ocak, 1953) şeirindəki mavilik isə dənizdən göylərə ucalan dalğaların ağuşunda idi:

Sonra dalgalar geldi dile
Sonra bir mavilik aldı her yerimizi;
Nasıl hatırlıyorsan dünyayı
Öyle.

Uçmağı öyrənmədən bu dünyadan köçən və insanlıq adına narahat olan şair: "O sabah ezan sesi gelmedi camimizden. Korktum bütün insanlar için..." yazmışdı dünyanın nəzərində olan bir şəhərə həsr olunmuş "Bugün Kudüste ezanlar susturulmuştur" şeirində. Tələbəlik illərindən şeir yazan Cahid, dünyanın süjet xəttini sevgi ilə çizən və bütün haqsızlıqlara eşqlə cavab verən Cemal Süreyyanın oxucusu və heyranı idi. Bu heyranlıqdan doğan bir cəsarətlə o dövrünün böyük şairi Cemal Süreyyaya: "İstanbul'a döndüğünüzde sizinle ev tutup birlikte oturabilir miyiz?" deyə Fransaya məktub yazmışdı. O zaman Cəmal Süreyya gənc şairin bu istəyini həddini bir qədər aşmış ərk kimi qəbul etsə də, Cahid Zarifoğlunun dəfnində öz gündəliyinə yazmışdı: "Cahit Zarifoğlu ölmüş. Bugünün adı bu olacakmış İyi şairdi. İlk şiirleri de iyiydi. Daha yüz yüze gelmeden, 1962'de bana, Paris'e bir mektup yollamıştı. Saklamamışım o mektubu".

Dünyanın hisslərini ruhunun zərif boşluqlarında yaşadan şair nə uşaqlığını nə də qocalığını yaşadı... 1987-ci ilin iyun ayının yeddinci günündə İstanbulda əbədi sonsuzluğa qovuşdu. Dünyaya sevgisi isə uşaqlardan başlayan şair, uşaqlığını uşaqlar üçün yazdığı şeirlərdə ən əziz körpəsi kimi qoruyaraq, yaşatdı... İllər sonra bütün pullarını toplayaraq uşaqlar üçün yazdığı "İşarət çocuqları" kitabını nəşr etdirir. Təəssüf ki bu kitabı uşaqlara paylamaq ona nəsib olmur. Evində yer olmadığı üçün dostunun dayısının emalatxanasına yığan şair, bir müddət sonra kitablarının isinmək üçün yandırıldığını duyur və çox sarsılır.

Anam kanları kuruyan
Kavga ayıran bir kargı elinde
Kara ocağın taşlarına
İşaret koydu çocuklarını
Belinde gezdiren babamın
Beyaz yazılarla kazandığı adları

"İşarət Çocukları"ndan sonra - "Serçekuş", "Ağaçkakanlar", "Katıraslan", "Yürekdede ile Padişah", "Motorlu Kuş", "Küçük Şehzade", "Kuşların Dili", "Gülücük" və "Ağaçokul" adlı şeir və kitablarını yazdı şair.

Müasir nağıldan ibarət "Serçekuş" şeirində (1983) dünyaya uşaq gözü ilə baxan bir sərçənin yer üzündə insanlardan qorunmaq üçün Günəşi tanrı bilib göylərə uçmaq istəyindən və bu səbəbdən hər səhər dünyanı seyr edərək şükr etməsindən söhbət açılır:

İşte doğa işte ben
Karşılıklı bir sabah sohbetindeyiz
İnce ağızlı kelebek sancağımda
Çekirge dikkatli
Serçekuş
Gagası avucumda
Tablomuz hazır.

"Cahit Zarifoğlu'nun şiiri ve edebiyatı, çocuk gövdeli şiirin ve edebiyatın uzağında değil. Zarifoğlu şiiri, acı, baba-oğul çatışması, aşk, metafizik ve çocuk gövdeli bir şiirdir" (Mustafa Ruhi Şirin)

Həyatının ən vacib məqamı şeir, ən sevincli anı şeirlərini yayımlamaq olan Cahid Zarifoğlu - yaşları bilinməyən uşaqların yaddaşlarında yaşayacaq...

Türkiyədə nəşr olunan "İzdiham Dergi"nin maraqlı bir kredosu var: "Hepimiz ölecek yaştayız". Bəli, ölümün yaşı yoxdu, insanların bu dünyadakı müsafirliyini yadıcılıqları və yaratdıqları təyin edəcək.